

MÁS VILÁGOK MINT A MIENK.

— Ismertetés. —

Other Worlds than Ours: The plurality of Worlds, studied under the Light of recent scientific Researches. By Richard A. Proctor. — London, 1870.

„Más világok mint a mienk.“ Ez a czíme Richard A. Proctor, szellemdús angol csillagász legújabb munkájának, melyben 13 fejezeten át a következő tárgyakkal foglalkozik: „Mire tanít a föld?“ — „Mire tanít a nap?“ — Az alsó bolygók.“ — „Mars, földünk miniatürje.“ — „Jupiter, a naprendszer óriása.“ — „Saturnus, a gyűrűs világ.“ — „Uranus és Neptun, a határörök.“ — „A hold és egyéb testörök.“ — „Meteorok és üstökösök; szerepök a naprendszerben.“ — „Más napok, mint a mienk.“ — „A kis csillagokról; hogy vannak a csillagok elhintve a térben?“ — „A ködfoltokról; vannak-e külső tejútak?“ — „Visszapillatás és áttekintés.“

Ama hatalmas phantasia, mely nem egy jeles angol műben nagy mértékben feltalálható, s a mely oly kiválólag képes a szellemet a felvett tárgyhoz odabilincselni s folytonos éberségben tartani, a Proctor munkáján is átvonul. Képzelve néhutt erősen megragadja s merész deduktiókra indítja, de a mellett páratlan szépségű következetessége s szigorúan tudományos alaposságával a tényeket oly vonzó egymásutánban sorolja fel, a mi a szakértő és laikus figyelmét egyaránt — még azon körülmény daczára is megragadja, hogy Proctor sok oly ténynyel foglalkozik munkájában, a melyek már régóta ismeretesek; hanem ezeket ismét közbe-közbe új, eddig még nem ismert tények fölsorolásával fűszerezi vagy — a mi a műnek egyaránt méltó érdeme — az előbb ismerteket is oly meglepőleg szép eszmemenetben adja elő, mely azokat mintegy új alakban, az eddiginél csinosabb ruhában ismerteti meg az olvasóval. Camille Flammarion hasontárgyú munkája: „*La pluralité des Mondes habités*“, mely francziában 17 kiadást ért s német fordításban is megjelent, a Proctor művével távolról sem mérkőzhetik.

Ismertetésünket legalkalmasabbnak véljük a Proctor könyvének vonzó bevezetésével megkezdeni, melynek fordítását a következő sorokban veszik olvasóink.

„Az astronómia és geológia — úgymond Proctor — leginkább annak köszönhetik varázsukat, hogy az életnek egészen más alakzataival ismertetnek meg bennünket, mint a melyhez mi szokva vagyunk. A földtan azon napokról tanít, midőn földünket csodás teremtmények népesítették meg; a milyenek ma már nem találhatók a föld színén. Gondolatainkban ama korszakokba mélyedünk, midőn ezen szörnyek éltek és sokasodtak s magunk elé képzeljük a föld

akkori képét. A növényzet csodás alakjai képezik a szín háttérét, a melyen lelki szemeink nyugosznak. A lég szörnyen meg van terhelve nedves párákkal a dús növényzet táplálására; undok hüllők csúsznak-másznak posványos birodalmukban vagy egymással, vagy a rengeteg erdők lakóival tusakodván; óriási, denevér alakú teremtmények röpködnek ide s tova a komor félhomályban, a mely ez ösvilágnak a nappala; ijesztő szörnyetegek járnak zsákmányaik után az oceán hullámai között; s midőn a régmúlt időt csodás alakjain jártatjuk szemeinket, egészen megfélekedezünk arról, hogy a föld jelen képe sem kevésbé csodálatos s hogy a késő utókor előtt ép oly meglepő lesz, a mennyire meglep s elragad bennünket e geológiai korszakok világa.“

„A csillagászatban hasonló varázsszal bir. Nem vagyunk ugyan képesek vizsgálataink körébe vonni ama lényeket, a melyek egyéb égi testeken léteznek; még csak nem is rajzolhatjuk magunk elé azok képét és tulajdonságait; sőt azon viszonyokról is, a melyek között élnek, csupán néhány adat nyomán lehet fogalmunk. Azonban minden felől találkozzunk annak bizonyágaival, hogy ezen a világon kívül, a melyen mi élünk, egyéb világok is vannak. Sőt látunk olyan égi testeket, a melyek mellett a mi földünk hitvány kis ponttá törpül; figyelve követjük eme gömböket, a mint megszabott pályájukon hatalmas sebességgel surrannak tova; megvigyázzuk a nappal visszatértét felszínük nagy terjedelmén; a holdak egész rendszerét látjuk körülöttök, a melyek mintegy lámpácul szolgálnak nekik az éj sötétségében. Továbbá azt vesszük észre, hogy a mi napunkon kívül ezer meg ezer más nap létezik a tér megmérhetlen mélységében; és képzeletünk eme más világokat is azokhoz hasonlóknak festi, a melyek a mi napunk körül keringenek.“

„Kutató szellemű férfiak már jó régen, még mielőtt a modern csillagászatban csodái feltárultak volna előttünk, mintegy ellenállhatlan ösztön által vezéreltetve, kutatni kezdték ama hasonlatosságot, a mely a mi világunk — s az azt minden oldalról körülvevő világok között létezik. S nem csupán képzelgő theoretikusok foglalkoztak ilyen kérdésekkel, hanem a tudományok legkitünőbb férfiúi is. A régi ó-korban Anaximander és Pythagorasz tanulmányozták a mi földünkön kívül létező égi testeket; később oly férfiak foglalkoztak eme érdekes tárgygyal mint Huyghens, Galilei és Newton mig napjainkban Whewell és Brewster vették elé minden tudományukat és vitatkozási ügyességüket ugyan e tárgyról felállított ellenkező elméleteik megvédésére.“

„Ama nagy érdekeltséget, a melylyel eme kérdés megvitatása kísértetett, kétségkívül annak kell tulajdonítanunk, hogy a mint a

csillagászat tudománya előbbre meg előbbre haladt, a tárgy mindig új meg új oldalról tünt fel. Ezen kérdés valóban egyike azoknak, a melyek régiek bár, de mégis mindig újak maradnak. Míg egyfelől varázsával bir ama tárgyaknak, a melyekkel az emberek minden időben szerettek foglalkozni: addig más felől a legszorosabb összeköttetésben áll a modern tudományosság haladásával. Például a Whewell és Brewster közt folyt vita az újság minő varázsával nyomozta e kérdést! Eme varázs jó részét kétségkívül a két vitatkozó személyes kitünőségének kell tulajdonítanunk. De mégis (azon ügyesség daczára is, a melylyel a felek a nézeteiket támogató érveket összeállították) igen kevesen viseltethettek volna érdekléllyel egy ilyen megviselt tárgy felett folyó vita iránt, ha azon érvek nem lettek volna a csillagászok által tettleg újabb fölfedezésekből merítve. S nem felesleges megjegyeznünk, hogy mint nyert új érdeket eme vita, midőn a más égitesteken létező élő lények kérdésével hozatott kapcsolatba. Tények, a melyek fölfedezésükkor alig keltettek figyelmet, most egyszerre nagy fontosságot nyertek, midőn észre vette a világ, hogy mennyit lendítenek a Whewell és Brewster által vitatott ellenkező elméletek tisztába hozatalán. Azon érdekeltség, melylyel a közönség most már az ilyféle fölfedezések legtöbbjeit kíséri, valóban ama vita óta tapasztalható leginkább, a mely a két többször említett kitünő férfiú közt folyt“.

„Nem nagy időköz folyt le, ha az évek számát vesszük tekintetbe, mióta „A világok sokasága“ (Plurality of Worlds*) és „Több világ mint egy“ (More Worlds than One**) című könyvek megjelentek. Azonban a tudomány azóta oly rohamos haladást tett, hogy a többi világokon való élet kérdése is egészen új színben áll előttünk. Érvek, a melyek harmincz évvel ezelőtt feltételesek (hypothetikusok) voltak, azóta vagy megczáfoltattak vagy bizonyosságokká lettek. Kétséges állítások tisztába hozattak, új vélemények állítottak fel azon tényekre nézve is, a melyeket már maguk a vitatkozók is ismertek; és legújabbán a kutatás egy új módja találtatott fel (Proctor itt a színeképvizsgálatra czéloz), a mely nemcsak hogy már eddigelé is nem egy meglepő tényt derített fel, hanem még nagyobb csodákat ígér azon évekre a melyek még következnek.“

„Ily körülmények között az ember mintegy ösztönöztetve érzi magát egy oly tárgyat is újból megvitatni, a mely már évekkal ezelőtt teljesen megvitatottnak látszott ama két kitünő philosoph által, a kiket többször említettem. Helyzetünk ma sokkal kedvezőbb helyes nézetek alkotására, mint az, melyből Whewell és Brewster

*) Whewelltől.

**) Brewstertől. — A vita 1853-ban folyt.

a bolygó- és csillagrendszert áttekintheték. Mióta csak emberek az égi űrt vizsgálják, soha meglepőbb és csodálatosabb felfedezések nem koronázták a csillagászok fáradozásait, mint a legközelebb múlt néhány év alatt.

„Érdekes analogiák az ég legtávolabbi testeit soros rokonságba hozták földünkkel, vagy bolygó rendszerünk központi napjával. Sőt a mi még nagyobb jelentőséggel bír a más világokról felállított nézeteinket illetőleg: magában a naprendszerben és a csodás tejútban — a melynek napunk is egyik alkotó gömbje, az alkotás oly különféleségét és a részletek oly halmazát bírjuk észlelni, a melyekről csak néhány évvel ezelőtt is igen felületes fogalmaik voltak a csillagászoknak.“

„E könyv tárgya tehát nem csupán az, hogy megszilárdítsa a tételt, miszerint a mienken kívül egyéb világok is vannak, hanem hogy egészen új, s úgy hiszem érdekes világosságban, tüntesse fel ama csodálatos fölfedezéseket, a melyek a jelen tudományos kutatásokat koronázták.“

* *

AZ ÉPÜLETEK TOVÁBB TOLATÁSA AMERIKÁBAN.

Mindenesetre érdekes lesz olvasóinkra nézve, ama nagyszerűnek mondható vállalatról, melyről bel- és külföldi lapok annyi hihetetlen s elferdített tudósítást közöltek, a következőkben egészen biztos és hiteles adatokat olvashatni.

Boston város községtanácsa 1865. évi július 23-án elhatározta a „Tremont“-utat 60 lábnnyira kiszélesíteni, mely határozat foganatosítása azonban a „Pelham Hótel“ egy részének lehordatását, vagy az egésznek továbbtolatását föltételezte. Az ezen munkálat végrehajtásával megbízott bizottság mind a két módozatra nézve készített részletes költségvetéseket, s az összehasonlításból az tűnt ki, hogy az utóbbi eljárás határozottan kevesebbe kerülend. Mivel azonban a dolog lehetősége iránt kételyek támadtak, a bizottság czélszerűnek látta szakértőket meghallgatni, kiknek véleménye oda terjedt, hogy a vállalat sikerültének, ha minden föltétel pontosan és gondosan teljesítetik, semmi sem áll útjában. Voltak egyébiránt szakértők, kik ellenkező véleményen voltak s a nagy közönség inkább az utóbbiak részén állott.

Miután a város tanácsa dr. John Dix-xel, a hótel tulajdonosával a vállalat és az előforduló eshetőségek iránt megegyezett, annak foganatosításával Bradlee J. bostoni építész bízta meg, ez pedig Blair S. John gépész és Leighton W. John építőmestert kérte föl e munkában segédjelül.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.